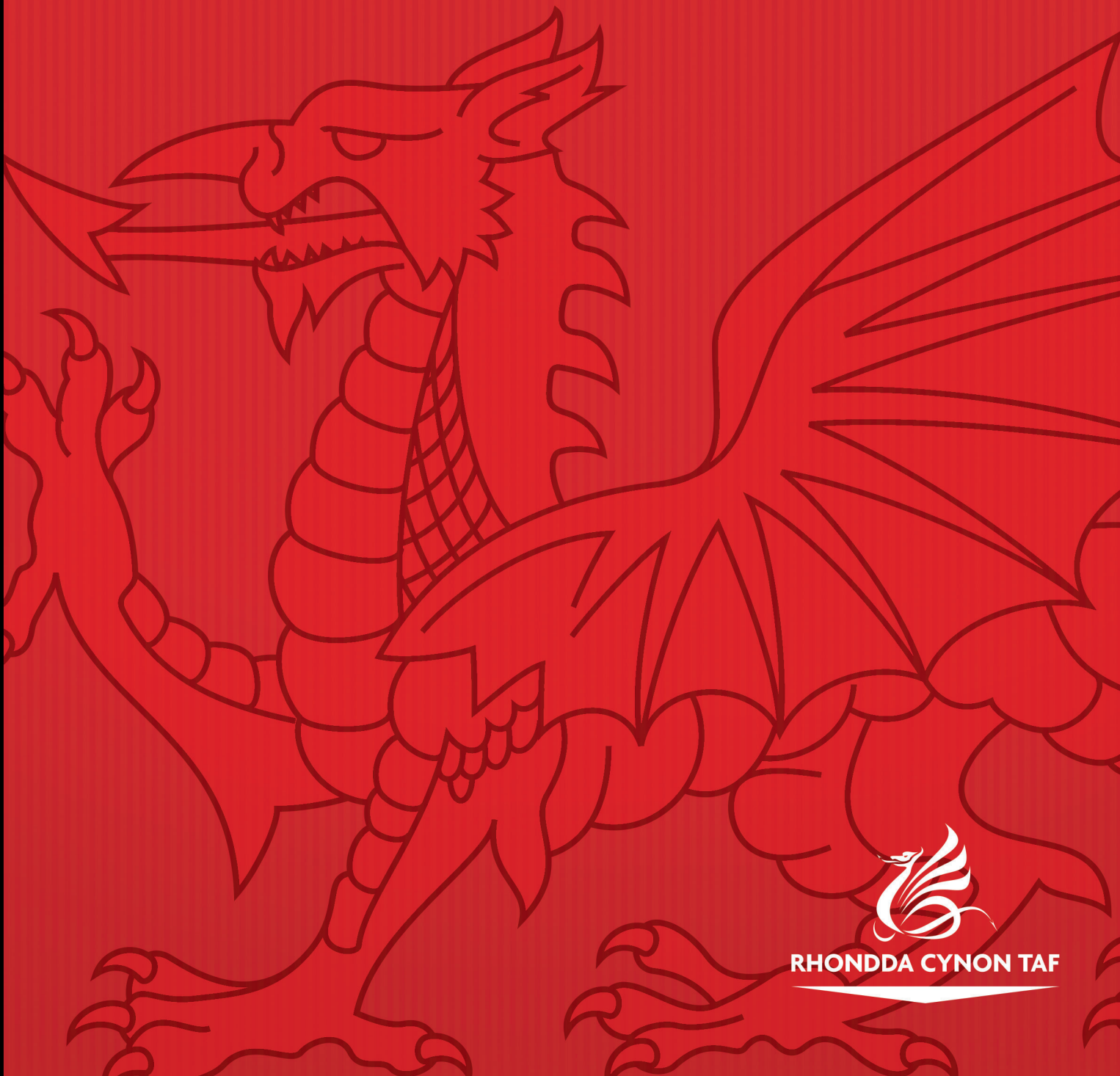

Strategaeth Hybu'r Gymraeg

2022 - 2027

RHONDDA CYNON TAF

Strategaeth Hybu'r Gymraeg 2022-2027

Hybu'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd ohoni
yn Rhondda Cynon Taf

Wedi'i pharatoi yn unol â gofynion Safon 145,
Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015.

This document is available in English

Strategaeth Hybu'r Gymraeg

Trosolwg

Dyma strategaeth 5 mlynedd Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf ar gyfer hybu'r Gymraeg. Mae wedi'i pharatoi yn unol â gofynion Safon 145, Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015. Mae'n disodli strategaeth hybu gyntaf y Cyngor a oedd yn cwmpasu'r cyfnod 2017-2022. Cafodd y strategaeth newydd hon ei chymeradwyo gan Is-bwyllgor y Cabinet ar faterion y Gymraeg ar 25 Hydref 2022.

Mae'r Strategaeth hon yn esbonio sut bydd y Cyngor yn hybu'r Gymraeg ac yn hwyluso'r defnydd ohoni yn ehangach yn ardal Rhondda Cynon Taf a bydd ei gweithrediad yn destun monitro rheolaidd gan Is-bwyllgor y Cabinet ar faterion y Gymraeg.

Rhagor o wybodaeth

Am ragor o wybodaeth ynglŷn â'r strategaeth hon, cysylltwch â:

Uned Gwasanaethau Cymraeg swyddogiaith@rctcbc.gov.uk

Cynnwys

1	Gair o gyflwyniad gan yr Aelod o'r Cabinet	4
2	Ein Gweledigaeth	5
3	Cyd-destun	6
4	Y Gymraeg yn Rhondda Cynon Taf	10
5	Meysydd blaenoriaeth y strategaeth	15

Gair o gyflwyniad gan yr Aelod o'r Cabinet

Mae'n bleser gennyf gyflwyno ail strategaeth Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf ar gyfer hybu'r Gymraeg.

Mae'r strategaeth hon yn barhad o strategaeth 2017-2022, cyfnod a welodd heriau aruthrol, gydag effeithiau llifogydd a phandemig Covid-19 yn ffocws annatod i'n hymdrechion fel Cyngor. Ond roedd hefyd yn gyfnod lle gwelsom sefydlogi a thwf o ran yr iaith Gymraeg.

Mae'r strategaeth hon yn adeiladu ar y gwaith a wnaed gennym ni a'n partneriaid i hybu a hyrwyddo'r iaith dros y pum mlynedd diwethaf. Ynnddi mae nodau newydd sy'n ymateb i anghenion a heriau newydd. Yn ogystal, mae'n eistedd ochr yn ochr â'n Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2022-2032 fel ein bod ni, fel Cyngor, yn chwarae ein rhan yn llawn wrth anelu at weledigaeth Llywodraeth Cymru o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Mae twf addysg Gymraeg yn hollbwysig i gynyddu niferoedd siaradwyr a bydd y Strategaeth Hybu yn ategu ein CSCA newydd gan sicrhau cyfleoedd y tu allan i furiau'r ysgol i blant a phobl ifanc ddefnyddio'u Cymraeg yn gymdeithasol ac yna wrth iddynt barhau â'u taith i fyd gwaith a hyfforddiant.

Mae'r iaith Gymraeg yn perthyn i bawb ac mae ein trigolion wedi mynegi eu hawydd am fwy o gyfleoedd i siarad yr iaith, i glywed ac i ddysgu'r iaith yn eu cymunedau. Felly, mae'r strategaeth hon wedi'i llunio gyda dyheadau ein trigolion yn ganolog iddi.

Wrth gwrs, mae hanes hir a chyfoethog i'r iaith ers canrifoedd yn y cymoedd hyn, o groesawu'r Eisteddfod Genedlaethol gyntaf i Aberdâr yn 1861, i gynnal Eisteddfod Genedlaethol 2024 yma yn y sir. Rydym yn estyn croeso cynnes i weddill Cymru i ymuno â ni i ddathlu'r Gymraeg yn Rhondda Cynon Taf a'r holl gyfleoedd cymdeithasol, diwylliannol ac economaidd a ddaw yn sgil hynny. Bydd cynnal Gwaddol Eisteddfod Genedlaethol 2024 i'r dyfodol yn allweddol ac mae'r strategaeth hon yn chwarae rhan bwysig drwy sicrhau bod y cyfleoedd hynny yn gwreiddio ac yn ffynnu, fel bod y Gymraeg yn cyfoethogi bywydau holl drigolion Rhondda Cynon Taf.

Y Cyngorydd Rhys Lewis

Aelod o'r Cabinet ar faterion Addysg, Cyfranogiad Pobl Ifainc a'r Gymraeg

Ein Gweledigaeth

Ein gweledigaeth yw datblygu Rhondda Cynon Taf yn sir gwbl ddwyieithog. Bwrdeistref Sirol lle mae modd i drigolion fyw, gweithio a chwarae, yn ogystal â manteisio ar wasanaethau a chymorth, trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg. Ardal lle mae dwyieithrwydd yn cael ei hybu'n gwbl naturiol ac mae'r iaith Gymraeg yn cael ei diogelu er mwyn i genedlaethau'r dyfodol ei defnyddio a'i mwynhau.

Mae'r Gymraeg yn perthyn i bawb ac rydym am gynnwys y rheini nad ydynt yn siarad yr iaith wrth i ni gyd ymfalchïo ynddi a'i hanes yn yr ardal hon, a'i chyfraniad at ein diwylliant, ein heconomi a'n hunaniaeth.

Er mwyn chwarae ein rhan ni yn y weledigaeth genedlaethol o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 bydd angen sicrhau cynnydd o 5% neu fwy ar ffigur 2021 o siaradwyr Cymraeg yn Rhondda Cynon Taf¹.

Byddwn yn mynd ati dros y 5 mlynedd nesaf i sicrhau mwy a mwy o gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith ac i glywed yr iaith drwy amrywiaeth o weithgareddau gan adrodd yn rheolaidd ar gynnydd.

Gwireddu'r weledigaeth

Mae ein blaenoriaethau strategol ar gyfer cyflawni'r weledigaeth yn dilyn tri maes strategol Llywodraeth Cymru yn ei strategaeth hithau ar gyfer y Gymraeg, sef Cymraeg 2050: miliwn o siaradwyr. Er mwyn cyflawni'r Strategaeth byddwn yn mabwysiadu cynllun gweithredu (i'w baratoi/gytuno wedi i ganlyniadau Cyfrifiad 2021 ddod i law) gyda thargedau yn cwmpasu'r holl flaenoriaethau strategol. Bydd y cynllun gweithredu yn ddogfen fyw, a bydd modd ei haddasu yn hawdd ac yn rheolaidd, gan ein galluogi ni i fod yn hyblyg, yn flaengar ac yn ymatebol wrth weithredu'r strategaeth dros y 5 mlynedd. Byddwn yn cydweithio â phartneriaid lleol a chenedlaethol i wireddu'r nodau yn y Strategaeth Hybu hon. Mae **adran 5** yn manylu ar sut byddwn ni'n trefnu ein gwaith.

¹ Byddwn yn diwygio'r strategaeth hon i sicrhau mwy o eglurder ar y ganran hon a'r niferoedd cysylltiedig pan fydd ffigurau Cyfrifiad 2021 ar gael inni.

Cyd-destun

Mae'r Strategaeth Hybu yn bodoli mewn cyd-destun polisi ehangach ar gyfer ffyniant cymunedau a'r Gymraeg.

Mesur y Gymraeg

Mae llunio strategaeth 5 mlynedd i hybu'r Gymraeg yn Rhondda Cynon Taf yn ofyniad statudol o dan Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 (Safonau'r Gymraeg 145 a 146). Mae gofyn i'r Cyngor:

- Lunio a chyhoeddi strategaeth 5 mlynedd sy'n esbonio sut mae'r Cyngor yn bwriadu mynd ati i hybu'r Gymraeg a hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn ehangach yn yr ardal
- Cynnwys targed ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal erbyn diwedd y cyfnod o 5 mlynedd
- Egluro sut mae'r Cyngor yn bwriadu cyrraedd y targed hwnnw.

Mae Safonau'r Gymraeg yn eu cyfanrwydd yn fframwaith statudol i ymestyn y defnydd o'r Gymraeg gan y Cyngor yn y pum maes canlynol:

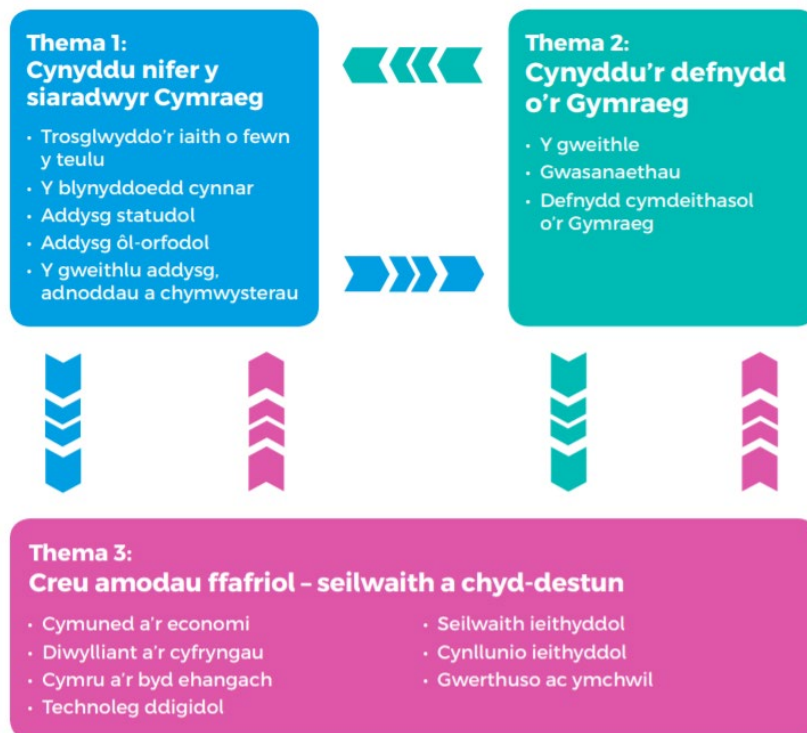
- Cyflenwi gwasanaethau
- Llunio polisiâu sy'n hybu'r Gymraeg
- Gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg
- Cadw cofnodion am y Gymraeg
- Hybu'r Gymraeg.

Mae llunio strategaeth hybu yn ofyniad o dan y dosbarth olaf hwn o safonau ond mae'r safonau llunio polisi yn allweddol i'r cyd-destun ehangach mae'r strategaeth yn bodoli ynddo. Bwriad y safonau llunio polisi yw creu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg ym mhob penderfyniad polisi a wneir gan y Cyngor.

Gall asesu effeithiau penderfyniadau polisi amlygu effaith positif a fyddai'n galluogi'r Cyngor i gynyddu'r effaith positif honno o ran y Gymraeg. Y gobaith gyda'r strategaeth hon yw y bydd yn amlygu cysylltiadau a chyfleoedd uniongyrchol ac anuniongyrchol i feysydd polisi eraill y Cyngor.

Cymraeg 2050: miliwn o siaradwyr

Mae Cymraeg 2050, sef strategaeth Llywodraeth Cymru i gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 drwy hybu a hwyluso'r Gymraeg, yn strategaeth gynhwysfawr

Mae Strategaeth Hybu Rhondda Cynon Taf ar gyfer 2022-2027 yn crisialu'r hyn y bydd y Cyngor yn ei wneud i gefnogi'r weledigaeth hon ac rydym felly wedi diweddarau'r strategaeth gyda'n blaenoriaethau wedi'u trefnu yn ôl tri maes thematig Cymraeg 2050. Byddwn yn gweithio fesul pum mlynedd at y nodau hyn gan bennu gweithgareddau yn y tri maes blaenoriaeth.

Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2022-2032

Mae llunio Cynllun Strategaeth Cymraeg mewn Addysg (CSCA) yn ofyniad statudol, a'r nod yw cynyddu nifer y disgyblion sy'n derbyn addysg Gymraeg yn y sir. Mae'r CSCA yn amlinellu'n fwy penodol sut bydd y Cyngor yn mynd ati i gynyddu canran dysgwyr Blwyddyn 1 mewn addysg Gymraeg rhwng 8% a 12% sef cynnydd o 506 o ddysgwyr (yn 2019) i ffigur rhwng 720 a 825 o ddysgwyr erbyn 2032. Mae hyn yn gyfraniad uniongyrchol at darged hirdymor y strategaeth genedlaethol o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

I gyd-fynd â'r targed hwn ar gyfer y 10 mlynedd nesaf, mae'r cynllun strategol yn amlinellu sut bydd y Cyngor yn mynd ati i gyflawni nifer o ganlyniadau penodol sy'n cynnwys y blynyddoedd cynnar, addysg drochi, darpariaeth well i ddysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol, mwy o gyfleoedd anffurfiol i ddisgyblion ddefnyddio'r iaith yn yr ysgol, mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau yn Gymraeg a chynyddu nifer y staff sy'n gallu dysgu yn Gymraeg.

Mae'r cynllun strategol hefyd yn pwysleisio pwysigrwydd marchnata a hyrwyddo addysg Gymraeg a dwyieithrwydd yn Rhondda Cynon Taf yn ogystal â chydweithio'n agos â phartneriaid.

Mae cyswllt agos iawn felly rhwng y CSCA a'r Strategaeth Hybu ac yn benodol â Thema 1 o ran cynyddu nifer y siaradwyr. Mewn gwirionedd dim ond drwy CSCA cryf ac uchelgeisiol y bydd modd i'r Cyngor lwyddo i gyflawni'r ymrwymiad hwn ond mae'n hollbwysig i'r Strategaeth Hybu weithio law yn llaw i sicrhau'r cyfleoedd gorau i gynyddu defnydd. Er mwyn osgoi dyblygu ni fydd y strategaeth hon yn ailadrodd camau gweithredu'r CSCA ond dylid ystyried y CSCA fel prif arf Thema 1.

Mwy na Geiriau

Mwy na geiriau yw'r fframwaith strategol ar gyfer gwasanaethau Cymraeg mewn iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol. Lanswyd y fframwaith gwreiddiol yn 2012, a fframwaith olynol yn 2016. Mae Mwy na Geiriau yn amlygu'r ffaith bod gofal ac iaith yn mynd law yn llaw ac y gallai ansawdd gofal gael ei beryglu drwy fethiant i gyfathrebu gyda phobl yn eu hiaith gyntaf. Yn ganolog i'r fframwaith yw egwyddor y Cynnig Rhagweithiol, sef bod gwasanaethau Cymraeg yn cael eu cynnig yn hytrach na bod pobl yn gorfod gofyn amdanynt.

Mae gan y Cyngor gamau mewn lle i wireddu disgwyliadau'r fframwaith o safbwynt ei wasanaethau cymdeithasol a gofal ac mae'n brif bartner ar y Fforwm Mwy na Geiriau lleol sy'n dwyn partneriaid ynghyd i rannu arferion da a sicrhau cynnydd yn y camau gweithredu.

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Nod Cynlluniau Llesiant lleol yw cynnig agwedd fwy cyfannol o gynllunio a darparu gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys ffordd well o integreiddio'r deddfau, y dyletswyddau a'r fframweithiau cynllunio perthnasol.

Mae'r Strategaeth Hybu yn chwarae rhan greiddiol wrth i'r Cyngor gyflawni un o'r nodau Llesiant yn benodol, sef 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu'. Serch hynny, mae'n bwysig cydnabod bod cyswllt agos iawn rhwng yr iaith a'r nodau Llesiant eraill, a phwysigrwydd partneriaethau a fframweithiau ehangach.

Yn ganolog i Gynllun Corfforaethol Rhondda Cynon Taf mae **Pobl, Lleoedd a Ffyniant** a'r bwriad gyda nod Llesiant 'diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu' yw rhoi ffocws ar sicrhau mwy o gyfleoedd i bobl ym maes y celfyddydau a diwylliant; denu pobl ifanc at brofiadau cadarnhaol ym maes diwylliant a chwaraeon a sicrhau bod mwy o gyfleoedd i drigolion ddefnyddio'r Gymraeg. Fel rhan o hyn mae'r Cyngor yn bwriadu cynnal mwy o ddigwyddiadau diwylliannol a chwaraeon mewn parciau ledled y fwrdeistref a chynllunio'n ofalus ar gyfer Eisteddfod Genedlaethol 2024 a'i gwaddol. Bydd yn hyrwyddo Rhondda Cynon Taf fel cyrchfan i ymwelwyr ac yn sicrhau mynediad cyfartal i'r Gymraeg ar draws pob gwasanaeth.

Mae dangosyddion cenedlaethol ynghlwm â'r Ddeddf Llesiant sy'n mesur cynnydd yn nhermau niferoedd siaradwyr Cymraeg a bydd y data hyn yn allweddol wrth olrhain cynnydd gyda'r strategaeth hon:

- Y ganran o bobl sy'n siarad Cymraeg yn feunyddiol ac sy'n gallu siarad mwy nag ychydig eiriau o Gymraeg (Dangosydd Cenedlaethol 36)
- Nifer y bobl a all siarad Cymraeg (Dangosydd Cenedlaethol 37)

Wrth gwrs, mae nifer helaeth o'r dangosyddion cenedlaethol eraill sy'n ymwneud â chymunedau cydlynus, ffyniant, iechyd, cynhwysiant digidol ac yn y blaen, oll yn chwarae eu rhan i sicrhau gwell cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn yr ardal.

Eisteddfod Genedlaethol 2024

Un o brif uchafbwyntiau'r 5 mlynedd nesaf o ran hybu'r Gymraeg fydd ymweliad yr Eisteddfod Genedlaethol â Rhondda Cynon Taf yn 2024. Er mwyn sicrhau'r budd cymunedol gorau posibl yn y blynnyddoedd yn arwain at yr Eisteddfod yn 2024 a'r gwaddol a ddaw yn ei sgil i'r ardal, rydym wedi penodi Swyddog Eisteddfod. Ar y cyd â swyddogion yr Eisteddfod Genedlaethol a Chadeirydd y Pwyllgor Gwaith bydd ein Swyddog yn cydlynu rhaglen o weithgareddau i weithio'n agos ag ysgolion, grwpiau cymunedol a'r sector preifat. Y nod yw adeiladu perthynas hir a pharhaol rhwng y Cyngor a chymunedau lleol gan gynyddu cyfleoedd yn y sir i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg gyda mwy o gyfleoedd artistig a chreadigol.

Bydd gan ein trigolion le canolog yn y gwaith wrth ddod yn wirfoddolwyr ac yn bencampwyr ar gyfer eu hardaloedd i'n helpu i gyflwyno'r Eisteddfod i bob cwr o'r sir ac i deimlo'n rhan werthfawr o'u cymunedau lleol. Ein gobaith yw cynnal y brwdfrydedd y tu hwnt i 2024 gan barhau i ddathlu a hyrwyddo hanes, diwylliant a threftadaeth Rhondda Cynon Taf fydd yn ei dro yn hwb i dwristiaeth a'r economi lleol.

Y Gymraeg yn Rhondda Cynon Taf

Cymuned o gymunedau

Mae Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn cwmpasu ardal eang iawn – mae'r sir yn ymestyn o Fannau Brycheiniog yn y gogledd i gyrion Caerdydd yn y de. Oddi mewn i'r sir mae tair ardal benodol sef Taf Elái, Cynon a'r Rhondda. Er nad oes pellter maith rhwng yr ardaloedd fel yr hed y frân, mae'r tair ardal yn annibynnol ac yn wahanol iawn i'w gilydd, yn gymysgedd o ardaloedd trefol, rhannol drefol a gwledig.

Rhondda Cynon Taf yw'r trydydd awdurdod lleol mwyaf yng Nghymru o ran poblogaeth (241,873 yn ôl amcangyfrif y Llywodraeth yn 2020), ac yn ôl ffigurau'r Llywodraeth, Rhondda Cynon Taf yw un o'r siroedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ac mae nifer uchel o ardaloedd y sir – yn y gogledd a chanol y sir yn bennaf – ymhlith y 10% o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru. Mae hyn yn gosod heriau sylfaenol i'r awdurdod lleol o ran iechyd, lles, cyflogaeth a sgiliau pobl yr ardal.

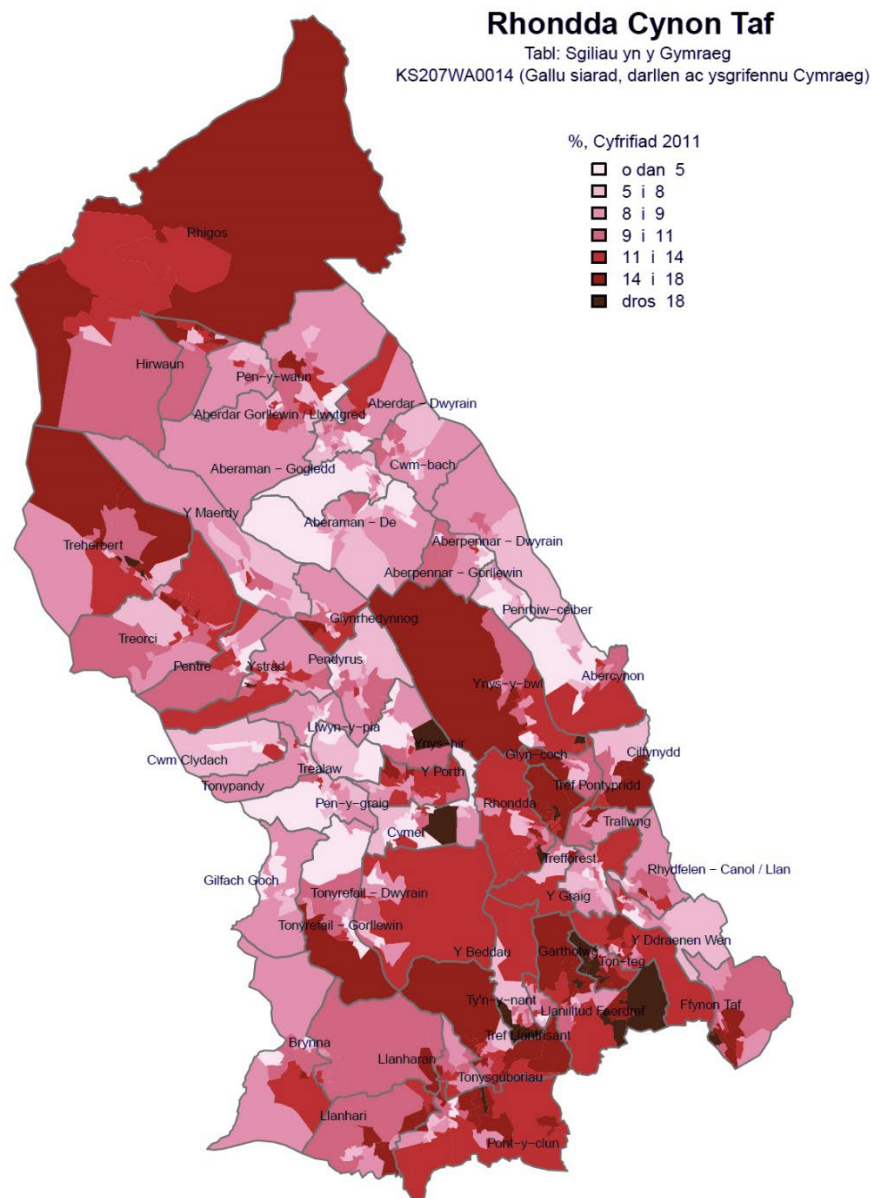
Mae 6 thref yn y sir a 62 o bentrefi, er bod natur fwy trefol i rai o'r pentrefi hynny. Dwy dref fawr sydd yn y sir sef Aberdâr a Phontypridd sydd â thua 30,000 o drigolion yr un, ac mae'r ddwy dref hon wedi gweld buddsoddiad mawr o ran adeiladwaith, strwythur a datblygiadau cymunedol.

Yn ôl StatsCymru, yn seiliedig ar ffigurau 2018, rhagwelir bydd poblogaeth Rhondda Cynon Taf yn cynyddu i 248,098 erbyn 2032. Yr her i'r sir o ran tyfu niferoedd siaradwyr yw'r ffaith y rhagwelir gostyngiad yn y gyfradd genedigaethau (er enghraifft amcangyfrifir bod 2,831 o blant 5 oed yn y sir yn 2021, yn syrthio i 2,621 o blant 5 oed erbyn 2032).

Siaradwyr Cymraeg

Yn ôl ffigurau Cyfrifiad 2011, roedd gan y sir **27,779** o siaradwyr Cymraeg, sy'n cynrychioli **12.3%** o'r boblogaeth ond bydd rhaid aros ychydig eto nes bydd ffigurau Cyfrifiad 2021 ar gael er mwyn cael darlun clir o gynnydd a'r meysydd y bydd angen i ni fynd i'r afael â nhw, gan ddiweddarau'r strategaeth hon yn unol â hynny.

Mae'r map sy'n dilyn yn rhoi darlun mwy gweledol o ble mae siaradwyr Cymraeg Rhondda Cynon Taf yn ôl ffigurau Cyfrifiad 2011 fesul ward. Mae'r manau coch mwy tywyll yn dynodi nifer uwch o siaradwyr Cymraeg na'r rhannau golau. Mae 14 ward allan o'r 36 â chanrannau uwch na'r cyfartaledd sirol (12.3%) o siaradwyr Cymraeg gyda chlystyrau mwy o gymunedau a chanrannau uwch yn ne'r sir, tra bod pocedi o ganrannau uwch yng nghymunedau gogleddol y Sir.

Dangosir canrannau o fewn ardaloedd cynnyrch Cyfrifiad 2011, o fewn adrannau etholiadol

Crëwyd gan Hywel Jones. Cywirwyd newidynnau KS208WA0022-27

Yn cynnwys data Ystadegau Gwladol © Hawlfraint y Goron a hawl cronfa ddata 2013; Yn cynnwys data Arolwg Ordians © Hawlfraint y Goron a hawl cronfa ddata 2013

Gweithlu

Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn gyflogwr mawr yn yr ardal ac yn ymrwymedig i sicrhau cyfleoedd i'r holl weithlu feithrin ymwybyddiaeth o'r iaith, ei dysgu a gwella eu sgiliau Cymraeg. Mae hyn hefyd yn ffordd uniongyrchol i ni chwarae ein rhan yn y gwaith o gynyddu niferoedd ein siaradwyr Cymraeg.

Mae'r tabl syml isod yn crisialu'r gwaith a wnaed hyd yma:

Staff y Cyngor – sgiliau Cymraeg (nid yw'r ffigurau'n cynnwys staff sy'n gweithio mewn ysgolion)	2017-2018	2020-2021
Dim sgiliau Cymraeg	66.99%	44.40%
Sgiliau Lefel 1	22.12%	39.64%
Rhugl	5.69%	8.69%

(gwelwyd cynnydd hefyd ym mhob un o'r lefelau eraill, 2-5)

Er bod cynyddu sgiliau Cymraeg y gweithlu wedi'i gwmpasu gan ofynion safonau eraill o dan Reoliadau Safonau'r Gymraeg 2015, mae'n wir dweud bod y gwaith hwn yn allweddol i gynyddu nifer ein siaradwyr a'r defnydd o'r Gymraeg erbyn 2050.

Llais trigolion Rhondda Cynon Taf: “dysgu” “ymarfer” “defnyddio”

Rhwng mis Medi a Hydref 2021, cynhaliwyd ymgynghoriad cyhoeddus â thrigolion Rhondda Cynon Taf ar ddatblygu'r strategaeth newydd i hybu'r Gymraeg.

Gofynnwyd i drigolion beth fyddai'n eu helpu i ddefnyddio mwy o'r Gymraeg. Yr ateb mwyaf cyffredin oedd “mwy o gyfleoedd i'w defnyddio” (55.6%). Dywedodd 15.7% o'r ymatebwyr y byddai “cyfle i ddysgu” yn eu helpu i ddefnyddio'r iaith, a 10.7% yn nodi “mwy o hyder”. Ymhlith yr hyn a nodwyd gan ymatebwyr, roedd nodi pa aelodau o staff sy'n siarad Cymraeg mewn siopau/caffis/bwytyai a “mwy o bobl i siarad gyda nhw”.

Gofynnwyd i drigolion ble roedden nhw'n defnyddio'r Gymraeg, gyda 53.4% yn dweud yn y cartref a 50% yn y gwaith.

Gofynnwyd a fyddai'r ymatebwyr, neu rywun roedden nhw'n eu hadnabod â diddordeb mewn dysgu'r iaith neu wella eu sgiliau. Nododd mwyafrif clir (59%) eu bod nhw, neu rywun roedden nhw'n eu hadnabod â diddordeb mewn dysgu neu wella sgiliau, gyda 13% arall yn nodi “efallai”.

O ran y meysydd lle byddai pobl am weld rhagor o wasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg, nododd 65.2% o'r ymatebwyr fod angen mwy o wasanaethau Cymraeg ym maes Gwasanaethau Ieuencid. Yn ail daeth Blynnyddoedd Cynnar ynghyd a Thwristiaeth a Pharciau (59.6%) a nododd 55.6% fod angen mwy o wasanaethau Chwaraeon a Hamdden yn Gymraeg.

O ran pa feysydd fyddai'n cael y budd gorau o'r gwasanaethau hyn, y prif themâu ddaeth i'r amlwg ym marn yr ymatebwyr oedd addysg, blynnyddoedd cynnar a gwasanaethau ieuencid, gan awgrymu bod caffael iaith fel plentyn a normaleiddio defnydd o'r iaith i blant a phobl ifanc yn hanfodol i'r ymatebwyr. Ymhlith ymatebion eraill roedd yr angen i roi lle amlwg i'r Gymraeg wrth i'r Cyngor ymwneud â phobl ynghyd â hyrwyddo diwylliant yn ogystal â'r iaith.

Ymhlith rhai o'r sylwadau, cafwyd:

“Dydw i ddim yn teimlo bod digon o gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith y tu allan i'r ystafell ddosbarth”

“Mae fy nghymuned leol i'w gweld yn falch i ddefnyddio'r iaith”

Pan ofynnwyd iddynt sut y gellid cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn Rhondda Cynon Taf, nodwyd

- Gwersi iaith am ddim neu am gost isel
- Rhoi'r Gymraeg yn gyntaf fel yr iaith ddiofyn ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus
- Ehangu ysgolion Cymraeg mewn ardaloedd lleol i leihau'r angen i deithio
- Amlygu'r Gymraeg mewn siopau a chaffis
- Cefnogaeth i rieni disgyblion mewn addysg Gymraeg
- Gwreiddio'r Gymraeg mewn mannau cymunedol a gweithgareddau yn y gymuned
- Anogaeth i staff ac ymwelwyr mewn siopau, caffis ac ati i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ddechrau sgwrs.

Mewn arolwg arall a gynhaliwyd yn 2021, RhCT Gyda'n Gilydd, arolwg Helpu Cymunedau i Ffynnu, holwyd trigolion beth hoffent weld mwy ohono yn eu cymunedau. Mewn ymateb i'r cwestiwn hwnnw, nododd 42% mai eu dymuniad oedd gweld rhagor o gyfleoedd i ddysgu, i ddefnyddio ac i ymarfer y Gymraeg yn lleol yn eu cymunedau.

Felly mae awydd trigolion Rhondda Cynon Taf i fyw mewn cymunedau lle mae'r Gymraeg yn rhan o'u bywydau bob dydd yn eglur, a nod y strategaeth hon yw ymateb i ddyheadau pobl yn y meysydd dan sylw. Mae'r strategaeth yn ymrwmo'r Cyngor i ateb y galwadau hyn, sydd hefyd yn gydnaws â'r weledigaeth yn genedlaethol. Yn yr adran nesaf, rydym yn egluro seiliau thematig y strategaeth.

Meysydd Blaenoriaeth y Strategaeth

Fel y nodwyd, mae ein strategaeth ar gyfer hybu'r Gymraeg yn Rhondda Cynon Taf yn seiliedig ar awydd ein trigolion i weld mwy o gyfleoedd i ddysgu'r iaith, i ymarfer yr iaith a'i defnyddio yn eu cymunedau.

Mae'r strategaeth wedi'i strwythuro o gwmpas 3 thema blaenoriaeth Cymraeg 2050 sef cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg; cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg a sicrhau amodau ffafriol i'r Gymraeg.

Thema 1: Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg

Yn ôl y Llywodraeth, mae dau brif ddull o sicrhau miliwn o siaradwyr:

- trosglwyddo'r Gymraeg o un genhedlaeth i'r llall o fewn y teulu
- datblygu a chynnal sgiliau drwy addysg a hyfforddiant, o'r blynyddoedd cynnar hyd at ddarpariaeth yn y Gymraeg i oedolion.

Rydym yn cydnabod cyfraniad pwysig trosglwyddo iaith o fewn y teulu ond hefyd yn pwysleisio pa mor allweddol yw'r system addysg fel y prif ddull o greu siaradwyr Cymraeg newydd yn ardal Rhondda Cynon Taf. Felly bydd y strategaeth hon yn gweithio law yn llaw â'n Cynllun Strategaeth Cymraeg mewn Addysg ar gyfer 2022-2032. Ochr yn ochr â'r CSCA a chyfleoedd i bobl ddysgu'r iaith yn y gymuned, byddwn yn trefnu ein gweithgareddau i ateb y nodau cenedlaethol oddi mewn i'n cyd-destun lleol ni.

1. **Trosglwyddo'r iaith o fewn y teulu:** cynyddu anogaeth a chefnogaeth i deuluoedd drosglwyddo'r iaith yn y cartref.

2. **Y blynyddoedd cynnar:** ehangu darpariaeth drwy gyfrwng y Gymraeg yn y blynyddoedd cynnar fel pwynt mynediad i addysg cyfrwng Cymraeg.

3. **Addysg statudol:** cynnal a chryfhau system addysg statudol sy'n cynyddu'r nifer o siaradwyr Cymraeg hyderus.

4. **Addysg ôl-orfodol:** cefnogi a hyrwyddo darpariaeth sy'n cynyddu cyfraddau dilyniant ac yn cefnogi pawb, ni waeth pa mor rhugl eu Cymraeg, i ddatblygu sgiliau yn yr iaith i'w defnyddio'n gymdeithasol ac yn y gweithle.

5. **Y gweithlu addysg, adnoddau a chymwysterau:** cefnogi mesurau i gynyddu a gwella:

- y gweithlu addysg a hyfforddiant sy'n gallu addysgu'r Gymraeg ac addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg
- yr adnoddau a'r cymwysterau sydd eu hangen i gefnogi cynnydd yn y ddarpariaeth.

Thema 2: Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg

Rydym am i'r defnydd o'r Gymraeg fod yn rhan arferol o fywyd bob dydd, fel bod siaradwyr ar bob lefel yn teimlo'n hyderus i'w defnyddio mewn sefyllfaoedd ffurfiol ac anffurfiol. Rydym am weld pob dysgwr yn gadael yr ysgol gyda'r gallu i ddefnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol ac yn y gweithle. I gefnogi'r datblygiadau ym myd addysg, mae angen i ni ddarparu cyfleoedd i ymarfer a defnyddio'r iaith yn rheolaidd.

Mae angen cyfleoedd ar bobl i ddefnyddio'r Gymraeg mewn lluo o sefyllfaoedd gwahanol sy'n adlewyrchu'r amrywiaeth yn eu ffordd o fyw. Yn y pen draw, y weledigaeth yw bod pobl yn defnyddio'r iaith ar bob cyfle, a bod y cyfleoedd ar gael ym mhob man.

Bydd hyn yn golygu targedu cymorth mewn ffordd sy'n cydnabod gwahanol anghenion gwahanol bobl. Er enghraifft bydd gan siaradwyr newydd, neu rieni/gofalwyr heb sgiliau Cymraeg sy'n anfon eu plant i ysgolion Cymraeg, anghenion gwahanol i siaradwyr rhugl, hyderus. P'un a ydynt wedi'u magu gyda'r Gymraeg ers yn fabanod, neu wedi dysgu yn yr ysgol neu fel oedolion, iaith i bawb yw'r Gymraeg, a byddwn yn anelu at roi cyfleoedd i bawb ddefnyddio'r iaith.

Nodau:

6. Y gweithle: cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle ar draws pob adran o'r Cyngor drwy gynyddu hyder a sgiliau ein staff.

7. Gwasanaethau: cynyddu ystod y gwasanaethau a gynigir i siaradwyr Cymraeg, a chynyddu'r defnydd o wasanaethau Cymraeg.

8. Defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg: gan weithio gyda'n partneriaid yn lleol, cefnogi sefydlu arferion cadarnhaol o ran defnyddio'r iaith, ynghyd â chyfleoedd ffurfiol ac anffurfiol i ddefnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol.

Thema 3: Creu amodau ffafriol i'r Gymraeg

Er mwyn cefnogi'r ymdrechion i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a'r defnydd o'r Gymraeg, mae angen creu amodau addas ac amgylchedd lle gall y Gymraeg a'i siaradwyr ffynnu.

Mae'r economi'n hanfodol er mwyn creu'r amodau cymdeithasol priodol i ddefnyddio'r Gymraeg. Er nad ydym yn gallu rheoli pob ffactor sy'n dylanwadu ar dwf economaidd, mae yna bethau y gallwn ddylanwadu arnynt. Er enghraifft,

- y pwys a roddir ar y Gymraeg
- swyddi sector cyhoeddus yn y Cyngor
- sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei gweld fel sgil gwerthfawr
- cyfleoedd i ddefnyddio'r sgiliau hyn.

I gynyddu nifer y bobl sy'n siarad Cymraeg, datblygu eu hyder i wneud hynny, a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg mewn amryw o leoliadau, mae angen cefnogaeth

adnoddau digidol, cyfryngau amrywiol, gwasanaethau cyfieithu sy'n manteisio i'r eithaf ar y dechnoleg ac adnoddau ieithyddol diweddaraf. Mae'r rhain i gyd yn elfennau sy'n adlewyrchu ac yn cynnal statws y Gymraeg fel iaith fyw, ac maent yn hollbwysig ar gyfer siaradwyr Cymraeg ar bob lefel.

Er mwyn i'r strategaeth lwyddo, rhaid i ni rannu'r cyfrifoldeb am gynllunio ieithyddol gyda'n partneriaid, a thrwy hynny datblygu'r capasiti a'r arbenigedd yn y maes hwn a gwella'r ddealltwriaeth o ddwyieithrwydd.

Ein gweledigaeth yw gweld y Gymraeg yn rhan arferol o fywyd bob dydd, gydag ewyllys da tuag ati a mwy o bobl yn ei defnyddio. Rydym am i'r Gymraeg fod yn berthnasol i bawb waeth a ydynt yn siarad Cymraeg, Saesneg neu iaith arall. Fel rhan o hyn, mae angen i ni wneud mwy i ddathlu'r Gymraeg fel rhan allweddol o'n diwylliant cyfoes.

Nodau:

9. Cymuned a'r economi: sicrhau bod y Gymraeg yn elfen amlwg wrth i'r Cyngor gefnogi seilwaith economaidd-gymdeithasol ardal Rhondda Cynon Taf.

10. Diwylliant a'r cyfryngau: sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei gwarchod fel rhan annatod o'n diwylliant.

11. Cymru a'r byd ehangach: sicrhau bod y Gymraeg yn rhan ganolog o'n hymdrechion i groesawu a chymhathu pobl sy'n symud i Gymru ac i'r ardal hon. Chwilio am gyfleoedd i ddathlu ac ymgysylltu â'n diaspora Cymraeg.

12. Technoleg ddigidol: sicrhau bod y Cyngor yn chwarae ei ran wrth sicrhau bod y Gymraeg wrth wraidd arloesi mewn technoleg ddigidol i'w gwneud yn bosibl defnyddio'r Gymraeg ym mhob cyd-destun digidol.

13. Seilwaith ieithyddol: sicrhau bod seilwaith y Gymraeg (darpariaethau technolegol ac adnoddau iaith) yn parhau i ddatblygu ar gyfer cyflawni'r strategaeth hon.

14. Cynllunio ieithyddol: sefydlu gwaith cynllunio ieithyddol a hybu'r iaith yn lleol fel elfennau hanfodol o waith polisi'r Cyngor, gan ddeall dwyieithrwydd ac anghenion siaradwyr Cymraeg yn well a'u cefnogi.

15. Gwerthuso ac ymchwil: parhau i adeiladu ar ein tystiolaeth a data am y Gymraeg a'i siaradwyr yn Rhondda Cynon Taf fel sail ar gyfer asesu effeithiolrwydd y strategaeth hon a datblygiadau polisi'r Cyngor o ran y Gymraeg.

Gweithredu

Er bod y strategaeth hon yn ymwneud â'r meysydd y mae gan y Cyngor ddylanwad uniongyrchol drostynt, mae sicrhau llwyddiant yn dibynnu ar gydweithio ymron pob maes. Mae nifer o'n partneriaid yn rhannu'r un blaenoriaethau â ni ac felly byddwn yn chwilio am bob cyfle i gyfuno ymdrechion a chefnogi eraill er mwyn cynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ar draws y fwrdeistref.

Mesur Effaith

Er mwyn gallu mesur effeithiolrwydd ein gweithgareddau, a datblygu polisïau yn y dyfodol ar sail tystiolaeth, mae'n hanfodol ein bod yn adnabod dangosyddion allweddol a pharhau i ddatblygu ein rhaglen o ddadansoddi data ac ymchwil ar gyfer y Gymraeg yn Rhondda Cynon Taf. Byddwn hefyd yn cydweithio â phartneriaid i sicrhau ein bod yn deall effaith ein holl weithgareddau ar dwf y Gymraeg yn yr ardal a'r defnydd ohoni gan gasglu tystiolaeth ansoddol a meintiol i olrhain cynnydd.